

STANDARDIZACIJA SLOVENSKE VOJAŠKE TERMINOLOGIJE

STANDARDIZATION OF SLOVENE MILITARY TERMINOLOGY

Povzetek V prispevku je obravnavana slovenska vojaška terminologija, ki predstavlja sestavni del standardizacijskega procesa na Ministrstvu za obrambo in v Slovenski vojski pa tudi enega izmed večjih izzivov terminološkega dela v obrambnem resorju. Na podlagi teoretičnih izhodišč in analize upravljanja terminologije v nekaterih mednarodnih in nacionalnih sistemih, ki se lahko pohvalijo z dolgoletno prakso standardizacije vojaškega izrazja, so opredeljene temeljne sestavine učinkovitega sistema. S primerjavo standardizacijskega procesa na Ministrstvu za obrambo in v Slovenski vojski ter na podlagi dosedanjih izkušenj s standardizacijo slovenske vojaške terminologije so prikazani elementi sistema,

Ključne besede *Standardizacija, slovenska vojaška terminologija, standardizacija terminologije.*

Abstract The article describes Slovene military terminology standardization as a component of standardization process established within the Ministry of Defence and the Slovenian Armed Forces, and as one of the major challenges of terminology work. Based on theoretical findings and analyses of terminology management in some international and national systems that boast long-standing practice of military terminology standardization, the basic components of an efficient system are identified. By comparing the current standardization process within the Ministry of Defence and the Slovenian Armed Forces and past experiences in standardizing Slovene military terminology, the author explores systemic elements required for efficient terminology standardization, and offers a model of its organization.

Key words *Standardization, Slovene military terminology, terminology standardization.*

Uvod Standardizacija terminologije predstavlja eno izmed temeljnih sestavin upravljanja terminologije. Kot proces vodi v vzpostavitev referenčnih izrazov, pripomore k širjenju terminologije v različnih oblikah in njeni uporabi v delovnem procesu. Njeno vrednost utemeljujejo številni dokumenti, kot so ISO-standardi, dokumenti Unesca, Nata, EU in drugih ustanov ter organizacij, ki kot temeljno prvino izpostavljajo normirana načela in metode dela ter vzpostavitev usklajevalnega oziroma reprezentativnega telesa. Takšno telo izbira in potrjuje izrazje na podlagi temeljite razprave in raziskovalnega dela, ki se udejanjata v sodelovanju med jezikoslovci, terminologi ter predstavniki stroke, če je treba pa vključuje tudi predstavnike zunanjih strokovnih ustanov v nacionalnem in mednarodnem okolju (Bhreathnach, 2011).

1 KAJ JE STANDARDIZACIJA TERMINOLOGIJE

Različna mnenja, ki se v povezavi s tem pojavljajo v literaturi, kažejo, da preprostega in enopomenskega odgovora na to vprašanje ni. Mednarodna organizacija za standarde (ISO) standardizacijo opredeljuje kot proces oblikovanja in uporabe pravil za urejen pristop k značilni aktivnosti v korist in ob sodelovanju vseh udeležениh. Končni rezultat standardizacije je soglasje, ki ga sprejme reprezentativno telo. Eden izmed ISO-standardov o terminologiji standardizacijo opisuje kot »opredelitev terminoloških standardov ali terminoloških delov v tehničnih standardih ter njihovo potrjevanje pod vodstvom avtoritativnega telesa« (Bhreathnach, 2011, str. 56). Avtorji, kot so Cabré, Auger in Drame, pa standardizacijo terminologije dojemajo kot oblikovanje najboljšega razpoložljivega izrazja, ki se nanaša na odločitve avtoritativnih teles in zagotavlja oblikovanje enopomenskih strokovnih izrazov (po Bhreathnach, 2011).

Standardiziranje terminologije vključuje normiranje izrazja. V ožjem pomenu se lahko nanaša na institucionalno normiranje izrazja, ki ga za svoje potrebe razvija in ureja določena organizacija, v širšem pomenu pa ga izvajajo mednarodni ter nacionalni organi za standardizacijo, kot so na primer tehnični odbor ISO/TC 37 in njegovi štirje pododbori ali na nacionalni ravni Slovenski inštitut za standardizacijo (SIST) (po Vintar, 2017).

Temeljna načela standardizacije terminologije veljajo tudi v vojaškem okolju, kar pomeni, da se standardiziranost izrazja zagotavlja z njegovim sistematičnim razvojem in urejanjem ter potrjevanjem pod vodstvom reprezentativnih teles. V razvitih sistemih z daljšo tradicijo upravljanja in standardizacijo vojaške terminologije, kot so na primer Kanadske oborožene sile, standardizacija pomeni uporabo postopkov potrjevanja organov, ki so jedro vojaškostrokovnega znanja, s ciljem, da se doseže in zagotavlja zahtevana raven usklajenosti in enotnosti terminologije strokovnega področja. V Natu standardizacijo terminologije kot del uradne politike standardizacije razumejo v smislu razvijanja konceptov, doktrin, postopkov in načrtov za doseg ter zagotavljanje povezljivosti in poenotenja, nujnega za doseg zahtevane ravni interoperabilnosti ali optimizacijo uporabe virov na področju delovanja, materialnih

sredstev in upravljanja. Standardizacija izrazja predstavlja v Natu bistven sestavni del zagotavljanja varnosti, enotne razlage doktrin in postopkov ter koherentnosti politike, predpisov ter učnih gradiv.

Temeljne prvine standardizacije terminologije

Standardizacija terminologije je načrtovan proces, ki vsebuje natančno in časovno opredeljene cilje, določene načine oblikovanja in razširjanja izrazja ter ustrezne zmogljivosti in podlage, nujne za njegovo izvajanje. Standardizacija navadno vsebuje prvino obveznosti, kar pomeni, da morajo uporabniki uporabljati standardizirane izraze, uspešna pa je le, če jih (za svoje) sprejmejo resnični uporabniki. Uporaba je tesno povezana z jezikovno politiko, stanjem jezika in kulture v organizaciji. V vsakem primeru mora standardizacija temeljiti na dobrih virih izrazja in njegovem učinkovitem razširjanju kot tudi na sodelovanju ter dogovoru, saj terminološke odločitve niso mogoče brez razprave in izmenjave mnenj (po Pavel in Nolet, 2001, str. 97–98).

Zakaj je pomembno, da terminologijo standardiziramo

S standardiziranjem terminologije zagotavljamo ustaljenost izrazja in s tem tudi njegovo rabo. Standardizirana terminologija odraža skladnost in urejenost pojmovnega sistema določenega strokovnega področja. Njena uporaba pripomore k učinkovitejši komunikaciji med strokovnjaki, ki zahteva skoraj popolno nedvoumnost. Merila, ki se uporabljajo za vrednotenje specializiranega izrazja, so drugačna od meril za splošno besedje. Če sta prevladujoči lastnosti splošnega besedja raznolikost in izvirnost, sta najpomembnejši lastnosti strokovnega jezika natančnost in ustreznost. Tako se zmanjša možnost popačenja informacij, ubesedijo se strokovne teme in prečistijo se funkcijski odnosi med specialisti, predvsem pa se zagotavlja živost strokovnega jezika v poimenovalnem smislu, v katerem se vsakodnevno pojavlja nova predmetnost.

V strokovnem jeziku se v primerjavi s splošnim zahteva tudi več natančnosti. V splošnem jeziku je veliko besed večpomenskih, obenem pa poznamo za neki pojem več izrazov, ki so med seboj sopomenski. Ker je v specializiranem jeziku taka situacija nezaželena, saj slabo vpliva na jasnost in učinkovitost komunikacije, je namen standardizacije terminologije uveljavljanje načela en pomen – en izraz. Z vidika terminotvorja strokovnega jezika je to pogosto težavno, saj veliko terminov nastane po terminotvornih postopkih večpomenskosti, pri čemer ima lahko standardizacija najpomembnejšo vlogo pri usklajevanju in poenotenju izrazja ter kot skrbnik dokumentiranja in javne terminografske dejavnosti. Izid terminološkega slovarja ali terminološke baze na spletu torej lahko šteje kot standardizacijski akt, ki pripomore k uveljavitvi izrazja določenega področja (Vintar, 2017).

Potek standardizacije terminologije

Standardizacija poteka na določeni ravni in skladno z jezikovno politiko, ki je opredeljena v ustreznih podlagah, kot so na primer direktive. Standardizacija terminologije se lahko razume v pomenu institucionalne standardizacije, pri čemer pristojno telo določi priporočeno rabo, ter standardizacije načel in metod terminološkega dela v teoriji in praksi. ISO-standard določa, da mora standardizacija potekati »v tesnem sodelovanju s ciljno strokovno publiko«, na temelju opisa rabe ter tako, da se izrazi »izbirajo tako ob upoštevanju terminoloških meril kot tudi meril rabe izrazov.« (Bhreathnach, 2011, str. 7). Temu pristopu pritrjuje tudi Drame, ki, izhajajoč iz načel ISO-standardov, kot najpomembnejše korake standardizacije terminologije med drugim navaja dokumentiranje dogovorov, odločanje na temelju soglasja, vključujoče sodelovanje vseh udeležencev in pospeševanje usklajenosti za večjo interoperabilnost oziroma zmožnost skupnega delovanja (2009, 93).

2 PRIMERJAVA RAZLIČNIH SISTEMOV STANDARDIZACIJE VOJAŠKE TERMINOLOGIJE

Za namene analize stanja na področju standardizacije slovenske vojaške terminologije¹ so koristne izkušnje in prakse utečenih in preizkušenih sistemov standardiziranja strokovnega izrazja, kot je Natov, na katerem številne države članice zaveznitva, med drugim tudi Kanadske oborožene sile, razvijajo svojo nacionalno vojaško terminološko dejavnost.

2.1 Nato

Standardizacija terminologije je v Natu umeščena na najvišjo raven odločanja, saj poteka pod vodstvom Natovega Urada za standardizacijo (NATO Standardization Office, NSO), ki je neposredno podrejen Vojaškemu odboru kot najvišjemu strateškemu vojaškemu organu Nata, kar dokazuje, kako velik pomen Nato pripisuje standardizaciji. Standardizacija temelji na Natovi politiki o standardizaciji, skladno s katero morajo Natovi dokumenti vključevati dogovorjeno izrazje.

Podlage in potek standardizacije

Terminološko delo je opredeljeno v Natovi Direktivi o terminologiji (NATO Terminology Directive), ki vključuje Terminološki program (NATO Terminology Programme, NTP), in Priročniku o terminologiji (NATO Terminology Manual, AAP-77), ki podrobno opisuje pravila in postopek oblikovanja terminov ter definicij. Standardizacija terminologije v Natu je utemeljena na mednarodno uveljavljenih standardih (ISO, Unesco idr.) in Natovih standardih splošne vojaške terminologije ter področnih vojaških terminologij, imenovanih Stanagi, ki natančno opredeljujejo izrazje in njegovo rabo. Standardi so vpeti v Terminološki program, ki opredeljuje glavne faze nastajanja terminologije v Natu, od posredovanja predlogov za termine

¹ S tem pojmom je poimenovano strokovno izrazje, ki se uporablja na Ministrstvu za obrambo z organi v sestavi in v notranjih organizacijskih enotah.

in obravnave predlogov do potrjevanja, objavljanja ter širjenja terminov, s čimer izpolnjuje temeljni cilj politike o zagotavljanju statusa dogovorjenega Natovega izrazja in daje okvir za terminološko dejavnost Natovih odborov za področne terminologije. Najpomembnejši produkt programa je spletna terminološka baza NATOTerm, ki vsebuje izrazje, ustvarjeno in potrjeno na podlagi določb programa. Vnos izrazja v bazo predstavlja v Natu sklepni del standardizacijskega procesa, s čimer pridobi status standardiziranega ali v Natu dogovorjenega oziroma potrjenega, angl. NATO agreed, izrazja, ki je predpisano za uporabo v Natovih dokumentih in različnih oblikah komunikacije. Terminološko bazo centralno upravlja Terminološka služba. Ta skrbi za obravnavo terminov z elektronskim obrazcem, t. i. Terminology Tracking Form (TTF), ki ga uporabljajo vsa Natova telesa, pristojna za standardizacijo terminologije² in strokovno pomoč za terminološka vprašanja, ki jo uporabnikom omogoča v spletnem forumu.

Nosilci ustvarjanja in standardizacije terminologije

Standardizacija izrazja v Natu se deli na standardizacijo splošnega vojaškega izrazja, ki se uporablja v Natu in državah članicah, za katero je odgovorna Terminološka komisija Vojaškega odbora (Military Committee Terminology Board, MCTB), medtem ko za področne terminologije poskrbijo odbori, komisije in delovne skupine. Nosilci področnih terminologij vzdržujejo in potrjujejo terminologijo svojega strokovnega področja, če je treba prispevajo k razvoju terminologije drugih strokovnih področij, skrbijo za usklajenost terminologije v vseh njenih fazah nastajanja, spremljajo in nadzirajo terminologijo, za katero so pristojni, ter imenujejo osebo za stike za sodelovanje v delovnih skupinah ali drugih forumih. Koordinacija standardizacije terminologije poteka centralno pod vodstvom Terminološke službe (NATO Terminology Office, NTO) pri Uradu za standardizacijo, ki poleg upravljanja terminološke baze NATOTerm sodeluje v delovnih skupinah področnih terminologij in jih ustrezno podpira, zagotavlja rabo sprejete terminologije od podpore delovnih skupin področnih terminologij, strokovno svetuje o terminologiji in skrbi za njeno kakovost. Terminologijo ustvarjajo tudi Natovi odbori, službe, štabi in poveljstva, skrbniki standardov, pisci različnih dokumentov, delovne skupine področnih terminologij in terminološka služba. Avtorji dokumentov morajo dosledno upoštevati vse dogovorjeno v svojih delih, posredovati predloge za termine, ki izhajajo iz njihovih gradiv, in posodabljati svoje dokumente z novo dogovorjenim izrazjem.

2.2 Kanadska vojska

Slovenskemu sistemu standardiziranja vojaške terminologije je soroden model, ki se uporablja v Kanadski vojski.³ Ta, podobno kot Natov, standardizacijo terminologije umešča na najvišjo raven vodenja obrambnega resorja, saj jo z direktivo o terminologiji odreja minister za obrambo, odgovornost za ustvarjanje terminologije

² Odbori področnih terminologij in Terminološka komisija Vojaškega odbora (angl. Military Committee Terminology Board) za splošno vojaško terminologijo.

³ Izraz je za namene prispevka uporabljen kot skupno poimenovanje za Ministrstvo za nacionalno varnost in Kanadske oborožene sile.

pa je naloga uporabnikov oziroma vojaške stroke, vse od taktične do strateške ravni. Standardizirana vojaška terminologija v kanadskem obrambnem resorju predstavlja bistven element usklajene razlage doktrin in postopkov, enotne politike in navodil ter interoperabilnosti v združenih oblikah vojaškega (so)delovanja.

Podlage in potek standardizacije

Pristojnosti in naloge nosilcev terminološkega dela so zajete v direktivi, proces in cilji terminološkega dela, ki med drugim obsegajo tudi standardizacijo, širjenje in promocijo rabe terminologije, pa so opredeljeni v Terminološkem programu. Rezultat s programom podprte terminološke dejavnosti je usklajeno izrazje, ki z vnosom v spletno terminološko bazo (Defence Terminology Bank, DTB) postane standardizirano in pridobi status avtoritativnega vira vojaške terminologije, katere uporaba je zavezujoča za uporabnike. Terminološki program je podlaga za upravljanje in pripravo navodil o upravljanju terminologije. Razvoj izrazja oziroma pravila ustvarjanja terminov in definicij pa opisuje priročnik vojaške terminologije. Ustrezne postopkovnike in navodila za delo imajo tudi terminološke delovne skupine. Vse informacije in dokumenti o programu vojaške terminologije so dostopni na spletni strani kanadske terminološke službe, ki ima tudi zmogljivosti za spremljanje rabe vojaške terminologije v publikacijah obrambnega ministrstva in vojske (po Defence Terminology Manual, 2016, str. 9–10).

Nosilci ustvarjanja in standardizacije terminologije

V kanadski vojski je za standardizacijo terminologije in ustrezno podporo terminološkemu delu formalno odgovoren terminološki odsek,⁴ ki je odgovoren za oblikovanje navodil in smernic terminološke politike. Odsek skrbi za delovanje spletne terminološke baze in deluje kot predstavniško telo vojaške terminologije pri sodelovanju z zaveznicami (pripravlja nacionalna stališča za sodelovanje v Natovih standardizacijskih telesih) in strokovnimi domačimi ter mednarodnimi ustanovami. Poleg tega zagotavlja administrativno podporo in vodenje komisije za standardizacijo terminologije ter svetovanje o vojaški terminologiji.

Komisijo za standardizacijo terminologije sestavljajo predstavniki vojaške stroke in vodja terminološkega odseka. Člani komisije prihajajo iz osnovnih organizacijskih enot in delujejo kot glavna točka za stike na svojem terminološkem področju za zbiranje terminoloških predlogov ter njihovo obravnavo in posredovanje komisiji. Komisija je odgovorna za obravnavo predlogov za termine, ki so splošnega vojaškega pomena za ves obrambni resor, in skladnost terminologije s podlagami, medtem ko je vodja terminološkega odseka odgovoren za pripravo navodil za upravljanje podatkovne baze, organizacijo dela komisije, sodelovanje v terminoloških telesih zavezništva in drugih ustanov ter svetovanje o terminoloških vprašanjih. Predstavniki stroke so odgovorni za svojo terminologijo in obravnavo predlogov v komisiji. V sodelovanju s terminološkim odsekom skrbijo za razvoj

⁴ Kot primer možne kadrovske popolnjenosti: v odseku delujejo koordinator standardizacije terminologije, koordinator za zagotavljanje kakovosti in skrbnik vojaške terminološke baze.

področne terminologije v smislu zagotavljanja skladnosti s podlagami ter jezikovno in terminološko pravilnost ter kakovost. Zanimiv je tudi podatek o hierarhiji rabe vojaškega izrazja in terminoloških virov, pri čemer terminološki program kot prvo (in najbolj relevantno) izbiro priporoča vojaško terminološko bazo, šele nato pa ji po vrsti sledijo terminološki ali specializirani glosarji, splošni jezikovni priručniki, Natova terminologija in uveljavljena nacionalna (kanadska) terminološka zbirka (TERMIUM Plus®).

3 STANDARDIZACIJA SLOVENSKE VOJAŠKE TERMINOLOGIJE

Če standardizacijo terminologije v Natu in kanadski vojski primerjamo s standardizacijo slovenske vojaške terminologije, lahko ugotovimo podobnosti in tudi nekaj pomanjkljivosti.

V slovenskem obrambnem resorju uradne terminološke službe nimamo, temveč je to vlogo prevzela Šola za tuje jezike (ŠTJ) pri Centru vojaških šol oziroma njen Oddelek za prevajanje, tolmačenje in lektoriranje. Terminološka dejavnost sicer ni formalno opredeljena kot aktivnost oddelka, vendar se zaradi narave njegovega dela, ki obsega jezikovne storitve (prevajanje, tolmačenje in lektoriranje), redno izvaja. Oddelek tako pod eno streho združuje svojo redno dejavnost s skrbjo za ustvarjanje in upravljanje terminologije, ki vključuje predvsem administrativno ter informacijsko podporo oblikovanju terminologije, v ožjem smislu pa skrbi za delovanje delovnih skupin za področne terminologije, usklajevanje in posodabljanje splošnega vojaškega izrazja, namenjenega vnosu v terminološko bazo MOterm, ter sodelovanje s sorodnimi strokovnimi telesi v obrambnem sistemu doma in v tujini. Poleg usklajevalne funkcije je oddelek že pred leti postal nosilec standardizacije terminologije kot pobudnik ustanovitve Komisije za standardizacijo terminologije v Ministrstvu za obrambo. Komisija je bila do pred kratkim pristojna za obravnavo, potrjevanje in standardizacijo predvsem Natove terminologije, zdaj pa se zaradi novih oblik delovanja (v delovnih skupinah) in potrebe po vzpostavitvi organa za standardizacijo tudi nacionalne terminologije preoblikuje z vidika sestave in načina dela.

S terminologijo se v obrambnem resorju v tesnem sodelovanju s ŠTJ ukvarjajo tudi drugi jezikoslovci. Med njimi je treba omeniti prevajalke Generalštaba Slovenske vojske in Obveščevalno-varnostne službe, ki tovrstno delo bolj kot ne opravljajo altruistično in iz profesionalne skrbi za jezik, saj terminološkega dela nimajo formaliziranega v svojih delovnih nalogah. V boljšem položaju glede tega so lektorice Službe za strateško komuniciranje (SSK) na Ministrstvu za obrambo, saj imajo nekatere terminološko delo tudi v opisu svojih del in nalog, tam je tudi sistemizirano delovno mesto terminologa. Primarna dejavnost SSK je usmerjena v lektoriranje, ki prav tako kot prevajanje na ŠTJ vsebuje določanje, izbiranje in ustvarjanje terminologije, poleg tega SSK s ŠTJ sodeluje tudi v procesu pridobivanja novih terminov in vnašanja v bazo MOterm. Vsi navedeni jezikoslovci se aktivno vključujejo v terminološko dejavnost ter enakovredno razvijajo terminologijo in

pomagajo pri terminotvornih rešitvah. Terminologija naj bi nastajala s povezanim delom vseh oddelkov, ki se ukvarjajo s terminologijo, in se razvijala s terminološkimi dogovori znotraj delovnih teles. Ta vidik upravljanja terminologije naj bi začel veljati z novim navodilom, ki ga znotraj direktive in poslovnika Komisije za standardizacijo terminologije v Ministrstvu za obrambo pripravljata ŠTJ in SSK.

Standardizacija slovenske vojaške terminologije je še v začetnih fazah razvoja, ki so značilne ob vzpostavljanju sistema, pa vendar doseženi rezultati in vedno večje zanimanje ter pripravljenost vojaške stroke za sodelovanje kažejo, da je na pravi poti. Izzivi standardizacije terminologije izhajajo iz splošnega stanja standardizacije v obrambnem resorju in z njim povezanega statusa standardizacije terminologije.

Na področju standardizacije v slovenskem vojaškem okolju, ki predstavlja okvir za standardizacijo terminologije, že nekaj časa ugotavljamo nekatere pomanjkljivosti. Nanje je pred dobrim desetletjem opozoril tudi posvet standardizacijskih teles Slovenske vojske,⁵ ki je kot težavne izpostavil pomanjkljive podlage (na primer pravilnik za izvajanje standardizacije), administrativne ovire, ki upočasnjujejo proces standardizacije, status standardizacijskih nalog kot dodatnih zadolžitev, ki niso opredeljene s formacijo oziroma sistematizacijo, prerazporejanje strokovnjakov in pomanjkanje kontinuitete njihovega standardizacijskega dela ter slabo povezavo med udeleženci standardizacijskega procesa, torej strokovnimi nosilci in vodji generičnih področij. Posvet je v grobem nakazal tudi možne načine ureditve standardizacijske dejavnosti. Med drugim je bila poudarjena potreba po centralizirano organiziranem sistemu standardizacije z enovitim organom na najvišji ravni odločanja, in sicer strateški ravni Generalštaba Slovenske vojske, ki bi poleg podporne funkcije izvajal tudi vodenje in usmerjanje standardizacijskega dela.

S podobnimi, če ne celo identičnimi, težavami se že več let spoprijema tudi standardizacija terminologije, ki predstavlja enega izmed stebrov standardizacijskega procesa v slovenskem vojaškem okolju, o čemer se je govorilo tudi na strokovnih posvetih o terminologiji v letih 2014 in 2018. Takrat so bile izpostavljene nekatere pomanjkljivosti.

Podlage za standardizacijo terminologije

Standardizacija terminologije ni ustrezno opredeljena v pravnih aktih Ministrstva za obrambo o standardizacijskih procesih.⁶ Na kratko je omenjena v Pravilniku za izvajanje standardizacije v Ministrstvu za obrambo, v katerem je terminologija uvrščena pod administrativne standarde, ki se »nanašajo tako na področje operativnih kot materialnih standardov«. Edina omemba standardizacije terminologije je v 30.

⁵ *Posvet o izvajanju standardizacije v Slovenski vojski je potekal v organizaciji pristojnega standardizacijskega organa Generalštaba Slovenske vojske.*

⁶ *Standardizacijske aktivnosti opredeljujejo Pravilnik za izvajanje standardizacije v Ministrstvu za obrambo, Navodilo o sodelovanju med standardizacijo MO RS in standardizacijskimi organi NATO, Koncept standardizacije v MO RS in AAP-3, Direktiva za razvoj in izdelavo Natovih standardizacijskih dogovorov (Stanag) in zavezniških publikacij (AP).*

členu pravilnika, in sicer v povezavi s Komisijo za standardizacijo terminologije v Ministrstvu za obrambo, ki je pristojna za »usklajevanje in potrjevanje standardizacijske terminologije«. V 39. členu se pristojnost komisije nanaša še na »potrjevanje standardizirane terminologije v nacionalnem okolju« (Pravilnik za izvajanje standardizacije v Ministrstvu za obrambo, 2015, str. 13). Še skromnejša je Direktiva za izvajanje standardizacije v Slovenski vojski, ki se omejuje zgolj na sodelovanje »v Natovih standardizacijskih organih« s ciljem »zagotavljati /.../ podporo procesom Natove standardizacije« (Direktiva za izvajanje standardizacije v Slovenski vojski, 2017, str. 2), pri čemer je omenjen zgolj organ nacionalnega zastopstva v Natovem sistemu za standardizacijo terminologije,⁷ ne pa tudi standardizacija terminologije v nacionalnem vojaškem sistemu. Edini dokument z natančnejšimi podatki in postopki je Poslovnik Komisije za standardizacijo terminologije v Ministrstvu za obrambo, ki podrobno opredeljuje potek terminološkega dela ter usklajevanja in potrjevanja terminologije, vendar se zaradi prenove strukture, nalog in metod dela komisije trenutno posodablja.

Za ustrezno ureditev terminološkega področja in standardizacijo torej potrebujemo:

1. dopolnitev sedanjih direktive in pravilnika o izvajanju standardizacije, s katerima bi opredelili nosilce, naloge in pristojnosti na področju standardizacije terminologije v nacionalnem okolju;
2. direktivo o terminologiji v Slovenski vojski in na Ministrstvu za obrambo s terminološkim programom, ki bi opredelil najpomembnejša načela in cilje terminološkega dela, glavne faze standardizacije terminologije in produkte ter nosilce terminološke dejavnosti in njihove obveznosti;
3. priročnik o terminologiji z opisom temeljnih pojmov, metod in terminoloških načel ustvarjanja terminologije, po možnosti pa tudi krajše navodilo o ustvarjanju terminologije s temeljnimi pojmi in posameznimi koraki obravnave terminov;
4. dopolnitev Poslovnika Komisije za standardizacijo terminologije v Ministrstvu za obrambo z vidika novega načina delovanja, pristojnosti in članstva.

Nosilci standardizacije terminologije

Pravilnik o izvajanju standardizacije v Ministrstvu za obrambo in Direktiva za izvajanje standardizacije v Slovenski vojski določata nosilce z vidika nalog in razmejitev pristojnosti na področju izvajanja standardizacije, ne pa tudi nalog na področju standardizacije terminologije, pri čemer formalno in vsebinsko pridejo v poštev telesa in sodelujoči:

1. Za standardizacijo so odgovorni vse notranje organizacijske enote in organi v sestavi ministrstva. Notranje organizacijske enote predstavljajo generična področja,⁸ ki jih vodijo nosilci generičnih področij. Ti skrbijo za standarde

⁷ V Terminološki komisiji Vojaškega odbora (angl. Military Committee Terminology Board).

⁸ Vsebinsko je standardizacija na obrambnem ministrstvu razdeljena na 21 generičnih področij, ki se nanašajo na temeljne dejavnosti obrambnega resorja, izmed njih je nosilec 14 področij Slovenska vojska.

- o svojem področju, uveljavitev in izvajanje standardiziranih vsebin ter usposabljanje in nadzor. Pristojni so tudi za imenovanje strokovnih nosilcev ter sprejemanje odločitev o svoji področni terminologiji.
2. Strokovni nosilci opravljajo pomembno vlogo v standardizaciji z vsebinskega vidika, saj vodji generičnega področja predlagajo člane delovnih skupin in organizirajo obravnavo predlogov.
  3. V vsaki notranji organizacijski enoti je oseba, pooblaščen za standardizacijo, imenovana tudi koordinacijska celica, ki deluje kot povezava med nadrejenim standardizacijskim organom in strokovnimi nosilci ter skrbi za standardizacijske aktivnosti svoje organizacijske enote. To vključuje sodelovanje v procesu standardizacije, pritegnitev kadrov za izvajanje standardizacijskih nalog in vodenje evidenc o standardizaciji na svojem področju.
  4. Z vidika standardizacijskih postopkov pomembne naloge opravlja tako na MO kot v SV notranja organizacijska enota za standardizacijo, ki deluje kot predstavniško telo ministrstva oziroma vojske v nacionalnih in mednarodnih standardizacijskih aktivnostih ter skrbi za strokovni razvoj nosilcev standardizacijskih aktivnosti.
  5. Nosilci standardizacije strnejo svoje predloge za Komisijo za standardizacijo terminologije v Ministrstvu za obrambo, ki je tudi izrecno omenjena kot »standardizacijski organ za vodenje, razvoj, usklajevanje in potrjevanje standardizirane terminologije v nacionalnem okolju in /.../ Natovih standardizacijskih organih za terminologijo«.

Navedeni nosilci standardizacije so glede na poznavanje svojega strokovnega področja in standardizacijskih procesov zagotovo najprimernejši kader tudi za standardizacijo terminologije. Glede na to, da terminološka delovna mesta niso sistematizirana ali formacijsko določena, se kadrovske viri za standardizacijo terminologije določijo na podlagi določb Pravilnika o izvajanju standardizacije v Ministrstvu za obrambo, ki vključuje temeljna izhodišča za standardizacijo in dovolj dobro podlago za ureditev kadrovske strukture v procesu standardizacije terminologije.

Potek standardizacije terminologije – model možne ureditve

Spripravo prej navedenih podlag in z ustreznim organiziranjem oziroma sodelovanjem nosilcev standardizacije ter ustvarjalcev terminologije je mogoče vzpostaviti pogoje za izvajanje terminološkega dela, pri čemer standardizacija terminologije predstavlja njegovo sklepno dejanje.

V procesu standardizacije terminologije bi tako morali biti bistveni vodje generičnih področij oziroma strokovni nosilci in delovne skupine, ki bi ob strokovni pomoči jezikovne stroke skrbeli za ustvarjanje in usklajevanje terminologije, funkcijo potrjevalca vojaškega izrazja pa bi izvajala Komisija za standardizacijo terminologije v Ministrstvu za obrambo.

Za doseg tega že poteka preoblikovanje Poslovnika komisije, hkrati z njim pa nastaja navodilo o obravnavi terminoloških predlogov, ki ga pripravljajo jezikoslovci

v obrambnem resorju. Navodilo med drugim opredeljuje nosilce terminološkega dela in proces ustvarjanja ter potrjevanja terminov do njihovega vnosa v terminološko bazo, s čimer pridobijo status standardiziranega izrazja.

Standardizacija terminologije naj bi torej skladno z zgornjimi izhodišči potekala po modelu:

1. *Posredovanje predlogov za termine*: predlog za termin dajo zaposleni oziroma pripadniki organa v sestavi ali notranje organizacijske enote MO po spletnem obrazcu, ki ga v obravnavo prejme Oddelek za prevajanje, tolmačenje in lektoriranje na Šoli za tuje jezike kot nosilec terminološkega dela. Predloge lahko v imenu predlagateljev vnese tudi ŠTJ.
2. *Pregled predlogov* izvaja ŠTJ, ki opravi nujne administrativne postopke in usklajevanje ter glede na vsebino predloga določi nosilca obravnave predloga. Nosilci obravnave področne terminologije so delovne skupine generičnih področij, splošne vojaške izraze pa obravnava komisija za standardizacijo terminologije. ŠTJ zagotavlja ustrezno podporo in sodelovanje tudi drugih jezikoslovcev v obrambnem resorju.
3. *Obravnava predlogov* poteka po spletnem sistemu (obrazec in forum) za upravljanje terminologije, ki se uporablja za posredovanje, obravnavo in sledenje komentarjev in odločitev o vseh predlogih. Obravnava področnega izrazja poteka v delovnih skupinah, sestavljenih iz nosilca generičnega področja in strokovnih nosilcev oziroma vojaških strokovnjakov, skladno z vnaprej določenimi roki. Splošno vojaško izraze obravnava komisija. Delo skupin in komisije se podrobno opredeli v ustreznih navodilih in postopkovnikih.
4. *Koordinacija/podpora ŠTJ*: med obravnavo terminov ŠTJ zagotavlja jezikovno (lektorsko, terminološko) podporo in kakovost.
5. *Potrjevanje terminov*: poteka na temelju soglasja, doseženega v delovni skupini oziroma komisiji.
6. *Vnos terminov v MOterm*: potrjene termine ŠTJ vnese v terminološko bazo MOterm, kar šteje kot standardizacijski akt. Z vnosom terminov v bazo postane njihova raba zavezujoča.
7. *Obveščanje o novih terminih* poteka ob podpori ŠTJ z uradnimi obvestili organom v sestavi in notranjih organizacijskih enot MO, novicami v medijih in na spletni strani o vojaški terminologiji.

Nekateri izmed korakov že potekajo, drugi, kot so na primer obveščanje, zagotavljanje kakovosti in informacijska podpora, pa bodo v prihodnosti zahtevali dodatne vire in več zavzetosti sodelujočih. Dosedanje izkušnje kažejo, da bi jih bilo treba natančneje opredeliti v nastajajočih podlagah in nato preizkusiti v praksi, kar bo tudi najboljši pokazatelj njihove izvedljivosti ter učinkovitosti.

Sklep Analiza in izkušnje delovanja sistemov standardiziranja terminologije v mednarodnem in nacionalnem vojaškem okolju kažejo, da standardizacija slovenske vojaške terminologije kljub nekaterim pomanjkljivostim vsebuje nastavke za vzpostavitev učinkovitega sistema. Izzivi izhajajo predvsem iz pomanjkljivih strokovnih podlag in nedorečene kadrovske situacije v standardizacijskem procesu ter poteka terminološkega dela z usklajevanjem, potrjevanjem in standardizacijo kot njegovimi bistvenimi elementi. Najbolj nujne so prilagoditve podlag o standardizaciji terminologije z natančnejšim opisom pristojnosti in načina (so)delovanja udeležencev terminološkega dela. Bistveno bi pripomogla tudi centralizacija standardizacije terminologije z glavnim koordinacijskim in potrjevalnim organom, ki bi imel ustrezne pristojnosti za uveljavitev dogovorjenega. Večjo vlogo pa bi predvsem morala prevzeti stroka z nosilci generičnih področij, ki bi delovali kot povezovalni člen med odločevalci in uporabniki pa tudi kot skrbniki ter nadzorniki procesa standardizacije terminologije na svojem generičnem področju.

Literatura

1. Bhreathnach, Ú., 2011. *A best-practice model for term planning*. Dublin: Dublin City University.
2. Bhreathnach, Ú., 2012. *Term Planing Models and the Catalan Case*. *Revista de Llengua i Dret/Journal of Language and Law*, št. 58, str. 92–110.
3. Cabré, M. T., 1998. *Terminology. Theory, Methods and applications*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
4. DAOD 6004-0, *Defence Terminology*. Government of Canada, <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/corporate/policies-standards/defence-administrative-orders-directives/6000-series/6004/6004-0-defence-terminology.html>, 25. 2. 2020.
5. DAOD 6004-1, *Defence Terminology Programme*. Government of Canada, <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/corporate/policies-standards/defence-administrative-orders-directives/6000-series/6004/6004-1-defence-terminology-programme.html>, 25. 2. 2020.
6. *Department of National Defence and the Canadian Armed Forces*, 2016. *Defence Terminology Manual*.
7. *Direktiva za izvajanje standardizacije v Slovenski vojski*, št. 61-01, 2017.
8. *Infoterm*, 2005. *Guidelines for Terminology Policies. Formulating and implementing terminology policy in language communities*. Paris: UNESCO.
9. ISO 704, 2009. *Terminology work – Principles and Methods*.
10. ISO/IEC GUIDE 2, 2004. *Standardization and related activities — General vocabulary*. International Organization for Standardization in International Electrotechnical Commission.
11. Logar, N., 2001. *Elektrotehniška terminologija glede na izvorni jezik*. *Jezik in slovstvo*, letnik 47, št. 1-2, str. 41–51.
12. NATO International Staff, 2015. *NATO Terminology Directive*.
13. NATO, 2018. *NATO Standard AAP-77, NATO Terminology Manual*. NATO Standardization Office.
14. *Poslovník Komisije za standardizacijo terminologije v Ministrstvu za obrambo Republike Slovenije*, www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/pdf/terminologija/Poslovník_komisije_za_standardizacijo_terminologije.pdf, 26. 2. 2020.
15. *Pravilnik za izvajanje standardizacije v Ministrstvu za obrambo*, 2015.
16. Vintar, Š., 2017. *Terminologija. Terminološka veda in računalniško podprta terminografija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.